

Avelsprogram för Jämtlandsfår

Avelsprogrammet grundar sig på följande lagstiftning

- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2021:13) om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa,
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2021:8) om nötkreatur, grisar, hästar, får och getter som används i avel samt,
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/1012 av den 8 juni 2016 om avelstekniska och genealogiska villkor för avel, handel med och införsel till unionen av renrasiga avelsdjur, hybridavelssvin och avelsmaterial från dem och om ändring av förordning (EU) nr 652/2014, rådets direktiv 89/608/EEG och 90/425/EEG och om upphävande av vissa akter med avseende på djuravel (förordningen om djuravel).

Historik

Den ursprungliga historiken och motiveringen för skapandet av rasen beskrivs nedan.

Bo Ottosson, tidigare vd på Ullfrotté fick idén till finfibriga får när han var på resa till Australien. Varför kan vi inte producera finfibrig ull i Sverige? Genom projekten ull-rika och ullFORuM tog man därför i Jämtland fram får för finfibrig ullproduktion. Under projekten byggdes ett samarbete mellan lantbrukare och avelsledare på Jämtlands läns institut för Landsbygdsutveckling upp. Tre danska merinobaggar och semindoser från ytterligare två importerades 2004 till Sverige. Ytterligare fyra baggar importerades 2009.

De första Jämtlandsfåren föddes 2004 som korsningar mellan dansk merino och sk sveafår. Sveafår är en benämning på en produktionskorsning mellan vita lantraser och tyngre köttfår. Sveafåret var ett högproduktivt korsningsfår för köttproduktion som togs fram redan på 70-talet genom medveten avel.

Namnet Jämtlandsfår kom till under ett möte i projektet ullFORuM den 20 januari 2010. Jämtlandsfåret presenterades som ny ras på Världsmarinokonferensen i Rambouillet, liksom Wools of Europe i maj 2010.

Jämtlandsfåret skapades i Jämtland men rasen har efter ett omfattande och medvetet avelsarbete spridit sig och finns nu i hela Sverige. Avelsprogrammens geografiska område är Sverige.

Rasbeskrivning

Vuxenvikten för baggar är 90-120 kg och för tackor 70-110 kg. Jämtlandsfåret är kulligt och har en ull med fiberdiametern 17-25µm. Livdjur bör ligga under 23µm. Ullen ska helst vara vit och ha lyster. Fällan ska vara jämn i längd och kvalitet. Djuret bör inte ha några rynkor och ett öppet ansikte eftersträvas, liksom ullfria ben. Fertiliteten är hög, cirka 2,3 födda lamm. Tackan har goda modersegenskaper och kan brunsta året om. Lammen har medelhög till hög tillväxtpotential och

klassar sig normalt runt mitten av EUROP-skalan. Renrasig avel bedrivs med djur som är registrerade med raskod Kjf i stamboken.

Populationsstorleken baserat på djur som användes i avel, registrerade med Kjf i stamboken i Elitlamm, uppgick år 2023 till 296 tackor och 44 baggar.

Avelsmål

Avelsmålet är ett kombinationsfår där kött, päls och finfibrig ull kombineras i ett. Lägg därtill god fertilitet, mjölkproduktion och hälsa så är Jämtlandsfårets egenskaper sammanfattade. Syftet är att förbättra köttfårets ull så att den blir högkvalitativ och finfibrig utan att tappa för mycket tillväxt och fertilitet. Vi rekommenderar att man mönstrar ullen enligt det särskilda jämtlandsfår-protokollet och vi rekommenderar starkt att man tar prover på ullen vid 110-dagars mönstringen för OFDA-analys. Jämtlandsfåret ska vara tillräckligt bra i alla sina aspekter för att fungera i en modern svensk kontext och både vara en god affär för en svensk lammproducent och samtidigt vara attraktiv för en mer småskalig ull-entusiast.

Primära mål:

- Finfibrig ull under 23µm
- Märgfri ull
- God kötttillväxt
- Tillräcklig längd på ullfibern vid mönstring (gärna 5cm) för att ullen ska kunna skördas vid höstklippningen eller vid cirka 6 mån ålder.
- Tillräckligt god tillväxt på ullfibern hos det vuxna djuret för att den ska gå att skörda två gånger om året.

Sekundära mål

- Hög fruktsamhet
- Inga horn
- Få eller inga hudveck
- Minimera hårväxt på huvud och ben

Övriga mål

- Bredda avelsbasen genom att föra in nytt blod och öka antalet rasrena individer av jämtlandsfår i Sverige. Öppen stambok samt tillämpning av artikel 19 är verktyg för att nå dessa mål.

Stambok

Stambokföring görs av Svenska Fåravelsförbundet i egenskap av erkänd avelsorganisation och stamboken finns i Elitlamm Avel. För beskrivning av Elitlamm Avel, arbetet med stambokföring, säkerheter för korrekt härstamning etc, hänvisas till Svenska Fåravelsförbundets underlag för erkännande som avelsorganisation, plan och riktlinjer, se avsnittet "Registrering". Härstamningar finns i Elitlamm Avel.

Det enda krav som ställs för att en individ ska föras in i stambokens huvudavsnitt är renrasighet.

Identifiering av individer sker enligt Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2021:13) om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa. Identifiering av djuret sker innan djuret förs in i stamboken.

Stamboken är öppen och består av ett huvudavsnitt och en bilaga. Det finns ingen klassindelning. Jämtlandsfåret har raskod Kjf.

Krav för införande i bilaga: Ett hondjur kan föras in i bilagan under förutsättning att djuret bedöms inneha särdragen för rasen (och djuret inte har rätt att föras in i huvudavsnittet). Det aktuella djuret kan föras in i bilagan i stamboken efter mönstring och godkännande av rasföreningen. Mönstringen ska ske av mönstrare utsedd av rasföreningen och baseras på rasföreningens kriterier för att djuret anses ha särdragen för rasen. I samband med mönstringen ska en s.k. OFDA (optisk fiberdiameter analys) av ullen göras. Ullen får ha högst 25 micron.

Detta förfarande, dvs införande av hondjur i stambokens bilaga, kommer att användas efter att skapandet av rasen är fullföljt, dvs efter de fem år som artikel 19 tillämpas, se nedan rubriken "Skapande av ras". Under perioden för tillämpning av artikel 19, kan också modellen tillämpas för djur som inte uppfyller kraven för founders och därmed inte kan registreras i stambokens huvudavsnitt.

Kriterier för att föra in ett djur som renrasigt i stamboken, dvs i stambokens huvudavsnitt, se nedan.

Krav för införande av avkommor till ett hondjur i bilagan, i huvudavsnittet: Ett hondjur vars mor och mormor är införda i bilagan kan föras in i stambokens huvudavsnitt förutsatt att djurets far, farfar och morfar är ett renrasigt djur infört i stambokens huvudavsnitt.

Ett djur vars båda föräldrar finns i stambokens huvudavsnitt har rätt att registreras i huvudavsnittet.

Skapande av rasen

- Jämtlandsfåret är en ny ras. Den nya rasen utgår från de djur som nu är registrerade i Elitlamm Avel med raskoden Kjf, rasens founders.
- Svenska Fåravelsförbundet och rasföreningen för Jämtlandsfåret, avser att använda möjligheten att tillämpa artikel 19 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/1012, för att kunna fullfölja avelsarbetet med skapande av rasen. Svenska Fåravelsförbundet kommer att i samråd med Avelsföreningen Jämtlandsfåret, säkra att djuren som förs in i stambokens huvudavsnitt baserat på undantaget i artikel 19, uppfyller de krav, egenskaper och särdrag som rasföreningen har fastställt.
- Beslutet att föra in ett djur som founder i stamboken kan antingen baseras på härstamning eller på mönstring. För att uppfylla rasföreningens kriterier för founders bör djuret i första hand ha inslag av raserna jämtlandsfår, finull, poll merino och sveafår (se beskrivning ovan). Djuret ska ha minst 25 % poll merino. Ett djur kan även godkännas som founder utan uppfyllda krav på härstamning, om rasföreningen bedömer att djuret är rastypiskt. Djuren kan antingen mönstras fysiskt eller via foton och annan dokumentation, kompletterat av en OFDA för ullen.

- Baserat på underlag och dokumentation från rasföreningen, samt information från djurägaren, görs en samlad bedömning, för att säkerställa att djuret innehar de för rasen karakteristiska särdragen och därför kan registreras i stamboken som renrasig.

Efter att tillämpningen av artikel 19 avslutats, kommer införsel i stambokens bilaga, vara den enda vägen att stambokföra djur som inte har rätt att föras in direkt i stambokens huvudavsnitt. Djur som förs in som founders kan identifieras i stamboken. Svenska Fåravelsförbundet avser att tillämpa undantaget i enlighet med artikel 19 under den kommande femårsperioden, räknat från datumet för godkännande av avelsprogrammet.

Organisation Avelsföreningen Jämtlandsfåret

Avelsprogrammet är framtaget av Avelsföreningen Jämtlandsfåret. Föreningen bildades 2010-10-18 och ordförande är Marie Kurtson, kassör är Birgitta Edvardsson-Göransson, och sekreterare är Ingela Hedlund.

Avelsprogrammet är fastställt av Avelsföreningen Jämtlandsfåret i november 2024.